

Sprawozdanie ze zjazdu Stowarzyszenia Teologów Moralistów, 9-11 czerwca 2019 roku, Poznań

W dniach 9-11 czerwca 2019 roku odbył się w Poznaniu doroczny zjazd Stowarzyszenia Teologów Moralistów. Podjęte w jego trakcie obrady koncentrowały się wokół tematu *Kościół wobec globalnej seksualizacji społeczeństw*. Obrady tradycyjnie rozpoczęły się Eucharystią. W poniedziałek 10 czerwca Mszy Świętej przewodniczył ks. bp Andrzej Franciszek Dziuba, natomiast we wtorek abp metropolita poznański, Stanisław Gądecki.

W czasie zjazdu pierwszego dnia odbyły się trzy sesje plenarne oraz sesja wyborcza; podczas gdy drugiego dnia miała miejsce praca w grupach oraz ostatnia wspólna sesja. Zgodnie ze statutami Stowarzyszenia po upływie kadencji dotychczasowego zarządu dokonano wyboru nowego zarządu. Nowym przewodniczącym Stowarzyszenia został wybrany o. prof. dr hab. Andrzej Derdziuk OFMcap, a jego zastępcą – dotychczasowy przewodniczący, o. prof. dr hab. Marian Machinek MSF.

Pierwszą sesję plenarną, pokazującą szerszy kontekst omawianego w tym roku zagadnienia, otworzyły głosy ks. prof. Piotra Mazurkiewicza oraz ks. prof. Ireneusza Mroczkowskiego. Profesor Mazurkiewicz omówił *Socjokulturową analizę przemian w zakresie podejścia do seksualności*, wykraczając poza utarte ramy czasowe i geograficzne, w jakich to zagadnienie na ogół bywa prezentowane. Kryzys zachodniej cywilizacji zwykle wiąże się z przemianami lat sześćdziesiątych, warto jednak sięgnąć wcześniej, do tego co działo się w Rosji w latach 1917-1926. Już tam proponowano „wolną miłość” wraz z hasłem „miłość jak szklanka wody”. Była to wizja społeczeństwa bez żadnych reguł, postrzeganych wyłącznie jako jeden z elementów zniewolenia, z którego należy się co prędzej wyzwolić. Pierwsza parada gejowska odbyła się w Petersburgu w grudniu 1918 roku. Doprowadziło to jednak w szybkim tempie do tak wielkiego zanarchizowania społeczeństwa, że już w 1926 roku sam Stalin stwierdził, że nie da się nim w ogóle rządzić. Wprowadzono zatem ograniczenia kolektywizacji rodzin i dzieci. Jedną z osób ubolewających nad tym ograniczeniem był psychoanalityk Wilhelm Reich, którego *Rewolucja seksualna* została przełożona w 1945 roku na język angielski. Postulował on radykalne wyzwolenie z wszelkich ograniczeń w dziedzinie seksualnej. Innym wpływowym autorem był Alfred Kinsey, który opublikował *Raport* dotyczący zachowań seksualnych w Ameryce. Do dziś bywa cytowany jako autorytet w seksuologii, mimo iż udowodniono, że wyniki jego badań opierały się na niereprezentatywnej grupie osób.

Natomiast ks. prof. dr hab. Ireneusz Mroczkowski starał się uwidocznic *Zmianę antropologiczną u podstaw seksualizacji społeczeństw*. Jego zdaniem, w jednoznacz-

ny sposób widać głębokie oderwanie ideologii *gender* od rzeczywistości, jakie nastąpiło wraz z postulatem radykalnej wolności nie liczącej się z żadnego rodzaju uwarunkowaniami – nawet z biologią ludzkiej seksualności. W dyskusji padło pytanie dotyczące badań wykazujących związek nasilenia występowania przypadków pedofilii lub efebofilii z rewolucją seksualną. Z danych zebranych w Stanach Zjednoczonych wynika, że największa skala tych zjawisk przypada na lata sześćdziesiąte, a więc jest równoczesna z pojawieniem się rewolucji seksualnej. Ponadto trzeba zwrócić uwagę na to, że niezależnie od wpływu świata istnieją wewnętrzne powody nadużyć w samym Kościele.

Druga sesja plenarna skupiona była wokół zagadnień zdrowia i patologii w odniesieniu do seksualności. Pierwszy wykład zatytułowany *Uprzedmiotowanie ludzkiego ciała w pornografii i seksoholizmie* wygłosił seksuolog, dr Bogdan Stelmach. Prelegent zwrócił najpierw uwagę na głęboką przemianę naszej kultury: po pierwsze, chodzi o pojawienie się kultury obrazu, a po drugie, o głębszy wpływ nowych mediów, zwłaszcza Internetu na mózg i psychikę. Media te zapewniają większą dostępność, ilość i lepszą jakość tego, co można dzięki nim zobaczyć. Przedstawione dane są przytłaczające: oglądanie pornografii stało się czymś masowym w dobie smartfonów. Szybki i stały dostęp do Internetu daje możliwości doznań, których nigdy dotychczas nie było: wpływa on na sposób funkcjonowania mózgowych ośrodków kary i nagrody. Doznania te powodują hiperstymulację mózgu, która prowadzi do zmian analogicznych do działania narkotyków. W praktyce oznacza to czasem głębokie i trwałe upośledzenie działań człowieka. Bywa, że u osób nałogowo oglądających pornografię następuje dysocjacja seksualności względem więzi i relacji z drugim człowiekiem.

Drugą prelekcję wygłosił o. dr Artur Hącia OP, który pracuje również jako psychiatra w jednym z warszawskich szpitali. Przedstawił on szczegółowo historyczne losy kategoryzacji normy i patologii we współczesnej seksuologii na przykładzie zagadnienia homoseksualizmu w kolejnych wydaniach *Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD*, wyznaczającej standardy w całym świecie. Śledząc losy tych wydań oraz ich kontekst historyczny i kulturowy, prelegent pokazał, jak doszło do zmiany klasyfikacji homoseksualizmu. Pierwotna klasyfikacja homoseksualizmu jako choroby i patologii została zniesiona, a jej miejsce zajęła bardziej ogólna kategoria, i tak w najnowszym ICD 11 jako jednostkę chorobową można znaleźć „Kompulsywne zachowania seksualne”.

W czasie dyskusji zwrócono uwagę na głęboką dysocjację seksualności i czułości. Przekłada się to na większe ograniczenie wolnej woli osoby uwikłanej w pornografię. W obrębie sprawowania sakramentu pojednania warto szczególnie pamiętać o tym, że osoby uzależnione potrzebują terapii i specjalistycznej pomocy, której nie należy zastępować płytką pobożnością. Może ona bowiem przyjąć dziwaczne formy samousprawiedliwienia, takie jak np. „Bóg tak chce i wszystko mi wybaczy”.

Kolejna sesja plenarna, która odbyła się po południu, wprowadziła słuchaczy w szczegóły tematyki nadużyć seksualnych w Kościele. Pani mgr Ewa Kusz, psycholog od wielu lat zajmująca się tym zagadnieniem, na początek zaproponowała uporządkowanie pojęć, zwracając uwagę m.in. na inne znaczenia tych samych słów

w kontekście prawnym czy potocznym. W znaczeniu ścisłym pedofilia oznacza aktywność seksualną wobec dziecka. Ewa Kusz zwróciła uwagę na metodologiczne ograniczenia przy omawianiu statystyk w tej sprawie: z natury rzeczy dysponujemy niepełnymi danymi, to znaczy udowodnionymi i skazanymi sędowosobami. Trudno powiedzieć, ile jeszcze tego rodzaju spraw pozostaje niewykrytych i ile z nich może zostać potem ujawnionych. Według badań z 2018 roku przeprowadzonych w grupie nastolatków w wieku 13-17 lat około 20% z nich miało kontakt z obciążającymi doświadczeniami.

Kolejnym z mówców był o. Adam Żak SJ, od 2013 roku koordynator Konferencji Episkopatu Polski do spraw ochrony dzieci i młodzieży. Prelegent przedstawił różne dane ukazujące kwestię obciążenia instytucji i przełożonych Kościoła odpowiedzialnością za ukrywanie przypadków nadużyć seksualnych. Patrząc globalnie, chodzi o tysiące spraw, dotyczących zarówno ofiar, jak i księży sprawców nadużyć. Zasadniczym wspólnym problemem tych przypadków było błędne pojmowanie dobra Kościoła. W wyniku takiego podejścia popełniano strukturalne błędy. Zamiast osiągnąć zamierzone nawrócenie i ratowanie kapłaństwa sprawców, przyczyniono się do pomnożenia liczby ofiar. Ojciec Żak, pytając o źródła tak wielkiego dramatu ludzkich krzywd, za Benedyktem XVI wskazał na głęboki kryzys wiary. Potrzeba odnowy wiąże się z koniecznością przeanalizowania błędów oraz zatroszczenia się o zadośćuczynienie wobec ofiar. Niezbędna jest dogłębna rewizja systemowa, aby dzięki przejrzystości i odpowiedzialności w możliwie pełny sposób uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości. Ostatnio ujawnione dane pokazują skalę zaniedbań. Najbardziej wiarygodne oraz reprezentatywne badania można znaleźć w John Jay Report (2004), obejmującym dokładne dane z lat 1950-2002, którego opracowanie zleciła Konferencja Episkopatu Stanów Zjednoczonych.

W dyskusji zwrócono uwagę najpierw na duchowe tło podtekstu nadużyć seksualnych. Z jednej strony podkreślony został wpływ Szatana jako niekwestionowanej pierwszej przyczyny zła, podczas gdy z drugiej również świadomy akt człowieka, który wobec pokus pozostaje odpowiedzialny za swoje wybory i czyny. Jednym z dostrzeżonych problemów jest ciągle obecna pokusa konformizmu oraz unikania nawrócenia do Chrystusa, stanowiącego najbardziej radykalne lekarstwo. Nie ulega wątpliwości, że istnieje potrzeba ustawicznego reformowania także struktur Kościoła. Podniesiono również kwestię pewnej formy postępowania, narzuconej Kościołowi, w jaki sposób może lub nie może reagować. Takie pouczanie i roszczenia wobec Kościoła połączone są często z krzywdzącym zawężeniem problemu nadużyć seksualnych wyłącznie do Kościoła. Z drugiej strony da się zauważyć, że wewnętrzna reforma Kościoła pociągała zwykle za sobą poprawienie regulacji prawnych także poza nim. Stanowi to szansę przeniesienia sprawdzonych rozwiązań na szerszy grunt społeczny.

Drugi dzień zjazdu, przypadający na wtorek, 12 czerwca, rozpoczął się w katedrze poznańskiej Mszą Świętą koncelebrowaną, której przewodniczył abp Stanisław Gądecki, metropolita poznański, przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski. Po Mszy i śniadaniu odbyła się czwarta sesja obrad, w formie pracy w trzech grupach

dyskusyjnych. W każdej z nich trzech różnych prelegentów wygłosiło krótkie referaty, a następnie uczestnicy wzięli udział w dyskusji inspirowanej przedstawionymi w tych wystąpieniach zagadnieniami.

Pierwsza grupa, moderowana przez ks. dr. hab. Macieja Olczyka, prof. UAM, skupiła swą uwagę na profilaktyce i wychowaniu seksualnym. W trakcie prac tej grupy ks. dr. hab. Grzegorz Chojnacki, prof. US, wygłosił referat pt.: *Stanowisko Kościoła katolickiego w Niemczech do kwestii wychowania seksualnego w latach 1999-2019. Wybrane wypowiedzi*. Omówił w nim ostatnie dokumenty biskupów niemieckich poświęcone aktualnym problemom, takim jak: cyberseks, wychowanie seksualne, kierownictwo duchowe i kształtowanie sumień, ochrona ofiar wykorzystania seksualnego, prowadzenie dochodzeń i akt dotyczących zgłoszonych przestępstw, kwestie odszkodowań, projekty dalszych badań. Następnie ks. dr. hab. Antoni Bartoszek, prof. UŚ, w wystąpieniu pt. *Od czystości seksualnej do ekologii ludzkiej. Dyskusja nad argumentacją etyczną* wskazał na współczesne trudności w używaniu tradycyjnych pojęć takich jak „czystość” i „cnota”. Zauważył jednak, że często można je zastępować takimi sformułowaniami, jak „integracja psychoseksualna”, „ekologia ludzka”, które są wolne od negatywnych skojarzeń. Pojęcia te i opisywana przez nie rzeczywistość uzyskują nową odsłonę w Chrystusie, którego doskonale człowieczeństwo stanowi dla nas wzorzec integracji i ekologii. Takie podejście poszerza rozumienie wartości wierności i abstynencji seksualnej i pozwala je promować w procesie wychowania seksualnego. Ostatnim prelegentem w tej grupie był ks. dr. hab. Andrzej Pryba MSF, który w swojej prelekcji zebrał *Najważniejsze współczesne wyzwania w obszarze wychowania seksualnego*. Zwrócił uwagę zwłaszcza na kwestie wychowania młodzieży i na zagrożenie, jakim jest relatywizacja płci biologicznej przez ideologię genderyzmu. Zauważył, że współczesna młodzież często pozbawiona jest rzetelnej wiedzy na temat seksualności i ulega iluzorycznym modelom wolności w dziedzinie seksualnej. Wolność ta przejawia się w ignorowaniu zastanej tożsamości płciowej człowieka i w usiłowaniu swobodnego jej definiowania na nowo, wedle osobistego uznania. W radykalnej formie prowadzi to nawet do zaprzeczania własnej naturze, która przecież jest faktem uprzednim i oczywistym.

Druga grupa, której moderatorem był o. dr. hab. Jerzy Brusilo OFMConv., skoncentrowała się na tematyce pokuty i zadośćuczynienia za grzechy w obszarze seksualności. W trakcie spotkania ks. dr. Wojciech Kućko w swoim referacie przedstawił *Dylematy moralne sakramentu pokuty w kontekście grzechu pedofilii*. Wskazał, że potępienie grzechu pedofilii jest od dawna obecne w nauczaniu, dyscyplinie i praktykach pokutnych Kościoła. Poruszył kwestię odpowiedzialności ofiar, sprawców, przełożonych i spowiedników. Zwrócił także uwagę na tajemnicę spowiedzi i na usiłowanie jej naruszania przez obecne regulacje prawa świeckiego niektórych państw. Potem ks. prof. dr. hab. Alojzy Drożdż, zgodnie z tytułem swojego wystąpienia bronił tezy, głoszącej, że *Tylko ŁASKA i głęboka asceza osobista chroni przed patologiami!* Podkreślił w nim konieczność współpracy osób obciążonych zwłaszcza grzechami zmysłowymi z łaską Bożą wraz praktykowaniem ascezy. Dokonał przy tym rozróżnienia i omówienia ascezy chrześcijańskiej, ascezy dotyku oraz ascezy martyrologicznej.

Wreszcie o. prof. dr hab. Andrzej Derdziuk OFMcap. przedstawił *Ekspiacyjny wymiar pokuty sakramentalnej*. Wskazał, że sakrament pokuty nie usuwa wszystkich skutków grzechu, dlatego ważną rolę w życiu chrześcijanina odgrywają odpusty, praca nad sobą, konieczność naprawienia naruszonego porządku sprawiedliwości i zaniedbań. Istnieją różne motywy pokuty, takie jak sprawiedliwość, miłość, uzdrowienie, *agere contra*, jednak pokuta nigdy nie jest zapłatą za grzech i nie kończy procesu nawrócenia. Prelegent podkreślił także, jak ważne dla leczenia traumy osób pokrzywdzonych w wyniku wykorzystania seksualnego jest uwolnienie ich od niezasłużonego poczucia winy z powodu tego, co się stało. Warto zachęcać ofiary wykorzystania seksualnego do terapii i do zgłoszenia faktu wykorzystania do państwowych organów wymiaru sprawiedliwości. Pewne rozbieżności w dyskusji wzbudziła konieczność wymagania jako warunku postanowienia poprawy i tym samym ważnie udzielonego rozgrzeszenia, aby sprawca czynów pedofilskich sam się zgłosił do państwowych organów wymiaru sprawiedliwości po należną karę i izolację.

Obrady trzeciej grupy poświęcone były zagadnieniom pornografii, seksoholizmu i pedofilii. Jej moderatorem był ks. prof. dr hab. Marian Machinek MSF. Jako pierwszy wystąpił w tej grupie ks. dr Marcin Szczodry z referatem pt. *Młodzi w świecie uprzedmiotowionej seksualności*. Następnie dr Aleksandra Kłos-Skrzypczak przedstawiła prelekcję zatytułowaną: *Działania na rzecz ofiar wykorzystywania seksualnego przez duchownych – perspektywa biskupów katolickich USA*. Ostatnim prelegentem w tej grupie był dk. dr Jacek Jan Pawłowicz, który wygłosił referat pt. *Współofiary pedofilii – dziwne milczenie*. W trakcie prezentacji referatów i wywołanej nimi dyskusji zwrócono m.in. uwagę na trzy doniosłe zagadnienia. Po pierwsze, w debacie społecznej, przybierającej czasami formę ostrej walki ideowej, ważna jest obecność katolików i ich poglądów w przestrzeni wirtualnej. Po drugie, postawiono pytanie o świadomość rozmiarów zjawiska pedofilii w Kościele: Czy przypadki, które zostały do tej pory ujawnione, stanowią znakomitą większość popełnionych do tej pory tego typu przestępstw, czy raczej należy oczekiwać dalszych masowych zgłoszeń? Po trzecie, zwrócono uwagę na kategorię współofiary, czyli osób wtórnie pokrzywdzonych w wyniku dokonanego i ujawnionego przestępstwa. Do tej kategorii należą przede wszystkim bliscy ofiar, ale także – co warto szczególnie podkreślić – bliscy samego sprawcy. Być może analogicznie do zjawiska określanego jako „dorosłe dziecko alkoholika” można też w jakiejś mierze mówić o „dorosłym dziecku pedofila”.

Po przerwie mgr Wiesław Gajewski z Fundacji Czystych Serc wystąpił na sali plenarnej z prezentacją zatytułowaną *Wychowanie seksualne w czasach genderyzmu*, która została przygotowana dla młodzieży. Ma ona na celu podanie w atrakcyjnej formie rzetelnej informacji o naturze ludzkiej seksualności, aby w ten sposób niejako wzmocnić odporność młodych ludzi na ideologię genderyzmu. Prezentacja ta koncentruje się wokół trzech centralnych twierdzeń. Pierwsze z nich brzmi: „płeć jest właściwością organizmów żywych”. W związku z tym ma ona swoją życiową funkcję, która przejawia się w tworzeniu par dimorficznych i w przedłużaniu gatunku. Drugim twierdzeniem jest zdanie: „człowiek ma płeć 3D”. Wskazuje ono, że ludzka płeć ma trzy wymiary: cielesny, psychiczny i rozumowy. Wszystkie one składają się na pod-

miotowe „ja” samostanowiące. Trzecie twierdzenie głosi, że „nie ma par bez ślubu”, co oznacza, że istotą relacji utworzonej dzięki seksualności jest miłość oblubieńcza, gdzie tworzące ją osoby stają się wyłącznie dla siebie nawzajem bezinteresownym darem. Całą prezentację wraz z podręcznikiem można pobrać ze strony internetowej Fundacji Czystych Serc.

Na zakończenie tej sesji tematycznej moderatorzy z poszczególnych grup dyskusyjnych przedstawili swoje sprawozdania z pracy w grupach. Na podstawie tych sprawozdań odbyła się dyskusja panelowa, której moderatorem był ks. prof. dr hab. Piotr Morciniec. W trakcie tej dyskusji ks. P. Morciniec podsumował, że banalizacja seksualności jest wyrazem banalizacji ciała, czego przejawem jest także brak szacunku dla zwłok ludzkich (wyrażający się np. w tzw. kompostowaniu zwłok). Wiesław Gajewski podzielił się swoim doświadczeniem pracy z młodzieżą i zapewnił, że na szczęście młodzi ludzie odróżniają, kiedy seksualność jest traktowana jako „skarb”, a kiedy jako „towar” na sprzedaż. Ojciec dr hab. J. Brusilo zauważył, że współczesny przekaz medialny sprawia fałszywe wrażenie, że większość duchownych to pedofile, pomimo że dane oficjalnych urzędów są inne. Dlatego docenił wartość i konieczność rzetelnych wysiłków edukacyjnych w tej materii. Ksiądz prof. dr hab. M. Machinek natomiast określił obecne czasy jako „godzinę świeckich” w Kościele. Księża są obecnie napiętnowani, a kiedy się nawet rzetelnie wypowiadają w kwestiach seksualności i przestępstwach seksualnych, to są traktowani jako ludzie nieobiektywni, będący „sędziami w swojej własnej sprawie”. Tymczasem ludzie świeccy często prezentują ugruntowaną wiarę oraz coraz większe kompetencje naukowe i medialne. Innym zagadnieniem, na które zwrócił uwagę ks. M. Machinek, jest fakt, że 80% przypadków wykorzystania seksualnego nieletnich przez duchownych to efebofilia dotycząca dorastających chłopców. Jego zdaniem, daje to do myślenia. Gdyby bowiem przełożeni kościelni byli bardziej ostrożni i dołożyli starań, aby nie przyjmować osób ewidentnie homoseksualnych do seminariów, to z pewnością nie byłoby też tylu przestępstw.

Następnie moderator dyskusji, ks. P. Morciniec zapytał panelistów o światła nadziei. W odpowiedzi o. J. Brusilo podkreślił wagę praktyki spowiedzi i badania dyspozycji spowiadających się sprawców przestępstw. Przy braku autentycznego postanowienia poprawy nie wolno takim penitentom udzielać rozgrzeszenia. W ten sposób nie żywi się ich złudzeń i skłania się ich ku prawdziwemu, a nie pozornemu tylko nawróceniu. Ksiądz dr hab. M. Olczyk zachęcał do rozwoju wewnętrznej odwagi i do tego, aby katolicy nie dali sobie odebrać nadziei i mandatu do głoszenia Ewangelii. Pomimo że niektórzy strażnicy skarbu Ewangelii zawiedli, sam skarb jest nienaruszony i pozostali nie mogą ustawać w wysiłkach udostępniania go. Wiesław Gajewski jako jedno ze światel nadziei wskazał porządną lekcję w szkole. Według ks. P. Morcińca nadzieję stanowi powrót do Komunii z Bogiem. Dlatego nie wolno lekceważyć środków duchowych, polegając wyłącznie na środkach technicznych. Sami sprawcy przestępstw w pewnym sensie także są ofiarami czy współofiarami zła, dlatego nie powinni być pozbawieni duchowej pomocy zmierzającej do ich nawrócenia.

Na zakończenie tegorocznego zjazdu o. prof. dr hab. Andrzej Derdziuk, jako nowo wybrany przewodniczący naszego Stowarzyszenia, podziękował wszystkim za

uczestnictwo. Przedstawił propozycję oświadczenia, które prezentowałoby stanowisko Stowarzyszenia Teologów Moralistów w sprawie przestępstw wykorzystywania seksualnego nieletnich przez duchownych. Propozycję poddano głosowaniu i przyjęto. Następnie w wyniku dyskusji i jawnego głosowania zaproponowano wstępnie, aby przyszłoroczny zjazd miał miejsce w Zakopanem i był poświęcony encyklice *Evangelium vitae*.

Robert Plich OP
Michał Mrozek OP